

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศไทยในปัจจุบันพบว่ามีความแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่เนื่องจากสาเหตุหลายประการ เช่น ปัญหาการขาดแคลนที่ดินซึ่งเป็นข้อจำกัดในการก่อสร้างศูนย์กำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้องตามลักษณะ ปัญหาการต่อต้านของประชาชนในพื้นที่และบริเวณรอบพื้นที่ และปัจจุบันก็ยังคงพบว่ามีกรณีต่อต้านจากประชาชนต่อกรณีการกำจัดขยะทุกรูปแบบ ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการกำจัดขยะมูลฝอยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังไม่ได้มาตรฐานและไม่เป็นไปตามหลักสุขาภิบาล และที่พบเห็นมากในปัจจุบันคือ การเก็บขนขยะมูลฝอยไปทิ้งกองไว้ในที่ดินรกร้าง ว่างเปล่า ก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเหตุเดือดร้อนรำคาญต่อชุมชนที่อยู่รอบข้าง และในบางพื้นที่ยังมีการนำขยะมูลฝอยที่เก็บขนได้ในท้องถิ่นหนึ่งไปทิ้งไว้ในพื้นที่ของท้องถิ่นอื่น ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งของคนระหว่างชุมชน และระหว่างหน่วยงานรัฐด้วยกันอีกด้วย รวมไปถึงปัญหาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่ซึ่งเป็นผู้มีส่วนได้เสียหรือจะได้รับผลกระทบจากการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้การจัดการขยะมูลฝอยขาดประสิทธิภาพ สรุปได้ ดังนี้

(1) ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีกฎหมายกลางในการจัดการขยะมูลฝอย ประเทศไทยประสบกับปัญหาเรื่องการจัดการขยะมูลฝอย เพราะไม่มีกฎหมายการบริหารจัดการขยะมูลฝอยซึ่งใช้เป็นหลักในการจัดการขยะมูลฝอยทั้งระบบ ประกอบกับการบังคับใช้กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ได้บัญญัติหลักเกณฑ์การดำเนินการและกลไกการตรวจสอบ จึงทำให้การบังคับใช้กฎหมายขาดประสิทธิภาพและขาดความเป็นเอกภาพในการสนับสนุนการจัดการขยะมูลฝอยในภาพรวม และการที่ประเทศไทยมิได้กระทำตามหลักเกณฑ์ในการจัดทำบริการสาธารณะที่จะต้องกระทำด้วยความเสมอภาค มีความต่อเนื่อง และมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน จึงส่งผลทำให้เกิดปัญหาการจัดการขยะมูลฝอยในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างต่อเนื่อง ทำให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและเป็นผลต่อการพัฒนาประเทศ

(2) ปัญหาการขาดหน่วยงานกลางในการจัดการขยะมูลฝอย ปัจจุบันหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการขยะมูลฝอยมีหลายหน่วยงานทั้งที่มีภารกิจโดยตรงและโดยอ้อม รวมถึงภารกิจหน้าที่ที่มีความซ้ำซ้อนกันภายใต้พระราชบัญญัติฉบับเดียวกัน ส่งผลทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นได้อย่างเป็นระบบ เนื่องจากไม่มีหน่วยงานกลางที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบ รวมทั้งเป็นกลไกควบคุมตรวจสอบการจัดการขยะมูลฝอย

(3) ปัญหาการขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอย ในเรื่องเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยนั้น ส่วนใหญ่มักประสบปัญหาในเรื่องการคัดค้านและต่อต้านจากประชาชนในชุมชน เพราะการสร้างสถานที่กำจัดขยะในพื้นที่โดยรอบเป็นผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัยของประชาชนในพื้นที่นั้น รวมทั้งพื้นที่ใกล้เคียง ทั้งนี้ เนื่องจากการไม่สามารถสื่อสารให้ทุกฝ่ายมีความเข้าใจ ร่วมกันวางแผนและตัดสินใจโครงการ ซึ่งส่วนใหญ่เกิดจากประชาชนขาดการรับรู้ข้อมูล ข้อเท็จจริงของโครงการข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการกำจัดขยะมูลฝอย รวมไปถึงข้อมูลเกี่ยวกับผลกระทบต่าง ๆ และไม่ได้มีส่วนร่วมในระดับการตัดสินใจซึ่งเป็นระดับที่มีความสำคัญที่สุดของหลักการมีส่วนร่วมของประชาชน

จากการที่ผู้เขียนได้ศึกษาแนวทางการจัดการขยะมูลฝอยของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา สหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี และประเทศญี่ปุ่น จะให้ความสำคัญและยกระดับปัญหาเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเป็นปัญหาระดับชาติ เนื่องจากขยะหรือของเสียไม่ได้เป็นผลกระทบต่อคนหรือชุมชนในท้องถิ่นนั้นเท่านั้นแต่ยังเป็นปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องผลกระทบต่อด้านมลภาวะต่าง ๆ เช่น น้ำเสีย อากาศเสีย มลพิษดิน ที่เกิดจากการกำจัดที่ไม่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาล หรือทำให้เกิดทัศนียภาพที่ไม่สวยงาม ทำลายแหล่งทรัพยากรธรรมชาติ หรือผลกระทบที่ทำให้เกิดภาวะโลกร้อน เป็นต้น โดยแนวทางที่สำคัญคือ การใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือหลักในการกำหนดแนวทางการบริหารจัดการ มีองค์กรที่ทำหน้าที่กำกับดูแลให้การดำเนินการเป็นไปตามนโยบายของรัฐและตามที่กฎหมายกำหนด โดยราชการส่วนกลางหรือรัฐบาลมีหน้าที่ต้องให้การสนับสนุนหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการตามนโยบายเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

5.2.1 ข้อเสนอแนะปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีกฎหมายกลางในการจัดการขยะมูลฝอย เห็นควรให้มีกฎหมายการจัดการขยะมูลฝอย เพื่อเป็นกฎหมายหลักในการวางหลักเกณฑ์การจัดการขยะมูลฝอยทุกประเภท กำหนดประเภทของขยะมูลฝอย วิธีการหรือมาตรการจัดการขยะมูลฝอยที่ถูกหลักสุขาภิบาล กำหนดองค์กรผู้รับผิดชอบให้ชัดเจนเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการ

สิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 ที่ต้องการคุ้มครองสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐและชุมชนในการอนุรักษ์ บำรุงรักษาและการได้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและ ความหลากหลายทางชีวภาพ และการคุ้มครอง ส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม และคุ้มครองสิทธิของประชาชนให้ดำรงชีพอยู่ได้อย่างปกติ และต่อเนื่องในสิ่งแวดล้อมที่จะไม่ก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขภาพอนามัย สวัสดิภาพ หรือคุณภาพชีวิตของตน

5.2.2 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการขาดหน่วยงานกลาง เห็นควรให้มีหน่วยงานกลางเพื่อรับผิดชอบในการจัดการขยะมูลฝอย โดยทำหน้าที่กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติให้หน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติตาม รวมทั้งตรวจสอบการทำงานและการจัดการขยะมูลฝอยของประเทศ และมีคณะกรรมการกลาง ประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา และให้ข้อเสนอแนะกับหน่วยงาน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เกี่ยวกับวิธีการในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย เป็นต้น

5.2.3 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน เห็นควรกำหนดสิทธิ หน้าที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยไว้ในกฎหมายการจัดการขยะมูลฝอย โดยเฉพาะการดำเนินโครงการของรัฐเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย การจัดหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย โดยกำหนดให้ภาครัฐต้องจัดให้ประชาชนที่จะได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจ โดยกระบวนการรับฟังความคิดเห็นซึ่งเป็นที่ยอมรับ ให้สิทธิของประชาชนในการรับรู้ และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและข้อมูลเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ภายใต้อำนาจการจัดการขยะมูลฝอย กำหนดหน้าที่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการขยะมูลฝอย เช่น กำหนดหน้าที่ในการคัดแยกขยะมูลฝอยจากบ้านเรือน รวมทั้งกำหนดบทลงโทษบังคับกับหน่วยงาน ผู้ประกอบการ และประชาชนให้ชัดเจน

5.2.4 สรุปปัญหาและข้อเสนอแนะปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย

จากการวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการไม่มีกฎหมายกลางในการจัดการขยะมูลฝอย ปัญหาการขาดหน่วยงานกลางในการจัดการขยะมูลฝอย และปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยนั้น ผู้เขียนได้พบแนวทางการแก้ไขปัญหาโดยเห็นว่า รัฐควรตรากฎหมายพิเศษเกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอยเพื่อเป็นกฎหมายหลักในการบริหารจัดการขยะมูลฝอย ทั้งนี้กฎหมายดังกล่าวให้ประกอบด้วยหลักการขั้นต่ำ ดังต่อไปนี้

1. กำหนดประเภทของขยะมูลฝอย กำหนดวิธีการและมาตรฐานทางเทคนิคเกี่ยวกับสถานบำบัด เก็บรวบรวม และกำจัดขยะมูลฝอยหรือของเสียแต่ละประเภทตามหลักสาขาวิชา
2. กำหนดอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และผู้ประกอบการภาคเอกชนให้ชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องการอนุญาตให้ภาคเอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
3. กำหนดให้มีสำนักงานบริหารจัดการขยะ (Solid Waste Office) เป็นหน่วยงานกลางในการควบคุมและกำกับดูแลการจัดการขยะมูลฝอยทั่วประเทศ โดยมีคณะกรรมการกลางประกอบด้วยผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาต่าง ๆ ผู้แทนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและให้ข้อเสนอแนะกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการบริหารจัดการขยะมูลฝอย และรณรงค์แผนการลดขยะแห่งชาติ เป็นต้น
4. กำหนดให้แต่ละท้องถิ่นต้องดำเนินการตามมาตรฐานเรื่อง การจัดการขยะมูลฝอย เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ ทั้งนี้ หากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใดจะออกข้อกำหนดในการจัดการขยะมูลฝอยให้สูงกว่าที่กฎหมายกลางกำหนดก็ยอมทำได้
5. กำหนดสิทธิ หน้าที่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยไว้ในกฎหมาย โดยเฉพาะการดำเนินโครงการของรัฐเกี่ยวกับการกำจัดขยะมูลฝอย การจัดหาสถานที่กำจัดขยะมูลฝอย โดยกำหนดให้ภาครัฐต้องจัดให้ประชาชนที่จะได้รับผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและการตัดสินใจโดยกระบวนการรับฟังความคิดเห็น ซึ่งเป็นที่ยอมรับ และการให้สิทธิประชาชนในการรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมและข้อมูลเกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ภายใต้อำนาจแผนการจัดการขยะมูลฝอย
6. กำหนดหน้าที่ของประชาชนในการมีส่วนร่วมจัดการขยะมูลฝอย เช่น การคัดแยกขยะมูลฝอยจากบ้านเรือน เพื่อไม่ให้เป็นการกระทบภาครัฐ เป็นต้น เพื่อเป็นการกระตุ้นจิตสำนึกของประชาชนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม
7. กำหนดมาตรการและบทลงโทษสำหรับหน่วยงานภาครัฐ ผู้ประกอบการภาคเอกชน และกำหนดบทลงโทษปรับกับประชาชนที่ฝ่าฝืนหรือกระทำความผิดกฎหมาย และบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวด